

Antoon Jungschleger, alias Radestoontje

Door Harrie Mulders

In *Het Land van Herle* 1987 schreef dhr. J. Crott een bijdrage over “Bokkerijders en hun bijnamen”. Onder de categorie lichamelijke kenmerken komt o.a. voor: Rosse Toontje Antoon Jungschleger uit Eygelshoven ‘wegens zijn rosse haer’. Daarom werd hij ook wel ‘t Voessen Antoontje, d’r Voesse of ‘t Voesje genoemd. Dezelfde persoon komt ook voor onder de categorie afkomst als: Rades Toontje (Toontje, zoon van Rades = Gerardus). Hij had ook nog in de groep – bokkerijders met meerdere bijnamen – ondergebracht kunnen worden.

De verklaring ‘Rades’ als ‘zoon van Gerardus’ lijkt zeer onwaarschijnlijk. In Eygelshoven en de omringende dorpen verandert Gerard in Greëd en Girrad, zoals Margaretha in Grit en Greet. De vroeger wel gebruikte dubbele voornaam Gerard-Joseph en Gerard, zoon van Joseph, worden in het dialect Graats-Joep. Voorzover bekend is er geen akte of belastinglijst of index waarin Gerard is vervangen door Rades. Bij een onderzoek in de kerkregisters van Eygelshoven komt men bovendien tot de ontdekking dat de vader van Antoon Jungschleger niet Gerard, maar Michael heette.

Als voornaamste bron waaruit de schrijver zijn bijdrage samenstelde, noemt hij de lijst die hem door dhr. G. Ramaekers ter beschikking werd gesteld. Verder heeft hij zijn gegevens geput uit de publicaties die over de bokkerijders zijn verschenen. Dhr. Crott heeft de verklaring van de bijnaam niet zelf bedacht, maar van een vroegere auteur overgenomen. S.J.P. Sleinada (A. Daniels, pastoor in Schaesberg) die in 1779 een boekje over de bokkerijders publiceerde, vermeldde Antoon Jungschleger bij degenen die in 1774 of ‘75 in de heerlijkheid Rimburch werden opgehangen. Hij noemde hem: Antoon J. alias Radestoontje.

H. Hanssen, slotkapelaan en archivaris van kasteel Rimburch, gaf in zijn in 1912 verschenen boek *‘Die Rimburch’* de door Crott aangehaalde verklaring van de bijnaam: Anton J(ungschleger), genant ‘Radestoontje’ (Grades-Toontje = Anton, sohn des Gerard). Hij bracht dus de betekenis van Rades –Grades = Gerard in omloop. Dat zijn interpretatie onjuist is, is hierboven aangetoond.

Dr. W. Gierlichs, die eerst de processtukken bestudeerde, maakte de tweede bijnaam ‘de Voesse’ bekend. Hij publiceerde in 1939 een lijst met de namen van medeplichtigen die hij in de stukken gevonden had. Als afkomstig uit de heerlijkheid Rimburch noemt hij bij de tweede bende dertien personen, waaronder als nr. 218 Anton J(ungschleger) de vusse (rossig) slager uit Broichhausen (dat wil zeggen het dorp en latere gemeente Rimburch) en als nr. 219 zijn zoon met één oog.

Hier wordt voor het eerst zijn tweede bijnaam gebruikt: de vusse Antoon, slager van beroep. Van zijn verdachte zoon worden noch de voornaam, noch verdere bijzonderheden omtrent zijn lot medegedeeld. Als lid van de eerste bende noemt Gierlichs nog: Uit de Heydense enclave Eygelshoven o.a. Gerard Jungschleger die echter niet werd terechtgesteld.

Opvallend is verder dat volgens dhr. Crott Antoon Jungschleger afkomstig was van Eyselshoven, terwijl hij volgens alle schrijvers te Rimborg terechtgesteld is. Als inwoner van Eyselshoven dat tot het land van Ter Heide behoorde, zou hij door het gerecht van Richterich moeten zijn veroordeeld en gestraft. De verklaring voor die tegenspraak is te vinden in een brief van de griffier der schepenbank Rimborg, die door dhr. Goossens wordt geciteerd in zijn boek over Ubach over Worms.

De griffier schreef op 10 januari 1774 aan zijn ambtgenoot te Heerlen: *'Ick heb hier op het casteel van Rimborg seedert eenighe tijdt in gevangenis Anthoon Jongschlaeger voor tijts tot Broichhausen ende nu eenighe jaeren tot Eijgelshoven gewoont hebbende, van sijnen stiel een schlachter, wegens sijn rosse haeren doorgaens genoemt "het voesgen off voes anthoontjen" dewelcke hier te lande overlang is verdacht gehouden geweest, van bondgenot te sijn van de tegenwoordige bende ende als dusdaenigh tot 's Hertogenrode is geaccuseert. Ick stelle mij vast voor, dat denselve van 's gelijcken op U Edelen prothocolle moet vindbaer wesen en versoecke dienshalve U Wel Edele van mij een copie der accusatiëns van de genoemde, die er sijn mogen, bij copije of extract t'oversenden'.*

Men heeft uiteindelijk met veel moeite zoveel bewijzen tegen Antoon Jungschleger weten te verzamelen, dat hij in de heerlijkheid Rimborg werd opgehangen.

Over zijn activiteiten als bendelid geeft geen enkele schrijver nadere bijzonderheden. Antoon werd in Overst-Broekhuizen, behorend tot het Overworms kwartier van Ubach, geboren en te Eyselshoven op 6 december 1734 gedoopt. Hij was een zoon van Michael Jungschleger en (Anna) Elisabeth Willems. Op 3 augustus 1755 huwde hij te Mariëenberg met Johanna Maria Rutten.

Getuigen bij zijn huwelijk waren zijn neven Peter Joseph Cudell en Joannes Thomas Jungschleger. Van zijn zeven kinderen werd alleen het oudste te Eyselshoven, de anderen te Mariëenberg gedoopt. Aan de hand van de doopdatums kan men concluderen dat de familie Jungschleger-Rutten minstens tot begin 1768 in Broekhuizen, in de heerlijkheid Rimborg, heeft gewoond. Moeder (Anna) Elisabeth Willems was een zuster van Frans Willem Willems die volgens Sleinada als bendelid werd gearresteerd. Hij stierf met zijn zoon Jan Antoon Willems in de gevangenis van 's Hertogenrade aan de gevolgen van de 'pijnlijke verhoren'. Frans Willem was slager in het Overworms Kwartier van Ubach en zijn neef Antoon Jungschlager heeft vermoedelijk het slagersvak bij hem geleerd.

Bij het uitbreken van de veepest kwamen de slagers in een weinig benijdenswaardige positie terecht. Zij werden door de gerechten verplicht om ieder stuk vee dat door de pest was aangetast, ter plaatse af te maken en in de grond te stoppen.

Zij moesten samen met de bode beslissen of het dier de ziekte had en of het afgemaakt moest worden. Ook moesten ze de waarde van de dieren schatten. De schepenen hielden zich daarbij zoveel mogelijk buiten schot.

De inwoners waren het vaak niet met de beslissing van de slager en de hoogte van de geschatte waarde eens. Hun reputatie bij de bevolking zonk bedenkkelijk naar het peil van de vilders. Antoon Jungschleger heeft zich bij het uitbreken van de veepest vermoedelijk

als slager in Eygelshoven gevestigd. Of hij zich als achterneef van Gerard Jungschleger bij deze heeft opgehouden, is niet te achterhalen. Hij heeft hoogstens vier tot vijf jaar in Eygelshoven doorgebracht. Gezien die korte tijd is het onwaarschijnlijk dat hij aan zijn verre verwantschap met Gerard een bijnaam 'Grades Toontje' te danken heeft, en nog minder 'Rades Toontje'. Antoon werd te 's Hertogenrade ingerekend, maar niet aan het gerecht te Richterich, waar Eygelshoven onder ressorteerde, uitgeleverd.

Men beschouwde hem ondanks zijn verblijf in Eygelshoven blijkbaar nog als een inwoner van het Land van 's Hertogenrade en van de heerlijkheid Rimburch. Dáár zat hij op het kasteel gevangen, werd er door het gerecht veroordeeld en tenslotte in de heerlijkheid opgehangen.

Zijn moeder Anna Elisabeth Willems overleed in 1778. De drie nog levende erfgenamen verdeelden de ouderlijke goederen, waaronder een huis te Overst-Broekhuizen in het Overworms Kwartier van Ubach. De Ubachse schepenen Laurens Reinartz en Nicolaas Vaessen vertegenwoordigen de minderjarige kinderen van wijlen Antoon Jungschleger en de nog levende Maria 'Reutten'.

Als voogden had men aan het tweetal geen behoefte, want vóór de Franse Tijd kwamen normalerwijze de beide zwagers van Maria Rutten als 'aangeboren voogden' op voor de belangen van hun onmondige neven en nichten. De Ubachse schepenen hebben vermoedelijk voor hun Rimburchse confraters een deel van de toch al magere erfenis opgeëist. In Rimburch werd naast Antoon Jungschleger ook nog M. Hermans en Wilhelm Mertelaers terechtgesteld. Schepen Neulen pleegde zelfmoord en werd met één been aan de galg opgehangen. Er verloren inderdaad vier leden van de tweede bende te Rimburch hun leven. In Heerlen werd o.a. de oorspronkelijke in de Groenstraat geboren slager Mathias Werden als bokkerijder terechtgesteld.